

CERNĂȚEANU MIHAELA – EVELINA

ȘCOALA GIMNAZIALĂ NR. 12, TULCEA

**TITLUL: ABORDAREA TEXTULUI EPIC PRIN ELEMENTE DE TEORIE
LITERARĂ**

NIVELUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT: GIMNAZIU

ARGUMENT

Farmecul vieții, al artei și literaturii provine din prezența în ele, în forme specifice, a umanității. Ficțiuni sau nu, acestea comunică despre extraordinara aventură a spiritului uman tinzând să cuprindă *lumea ca literatură* și *literatura ca lume*. În cadrul legăturilor omului cu lumea, se situează și legăturile sale cu literatura, dialogul cu eroii, situațiile, imaginile, gândurile din cărți, unele devenind cărți de căpătâi și constituind evenimente ale existenței noastre.

Responsabilitatea formării elevilor, a dezvoltării personalității lor este imensă, iar predarea și învățarea limbii și literaturii române reprezintă una din modalitățile specifice prin care școala își îndeplinește această îndatorire.

Modernizarea învățământului implică o schimbare de viziune privind metodologia receptării textului literar pentru accesarea la valorile literaturii române și universale, precum și la înțelegerea superioară a textului scris. Conținutul specific al activității de receptare a literaturii, derivat din natura estetică a disciplinei, impune diversificarea și adecvarea tehnicilor de aprofundare a semnificațiilor textului literar.

Fiind un produs al spiritului creator, opera literară este deschisă lecturii, interpretărilor critice. Simțul estetic (gustul literar) și metoda lecturii (interpretării) se educă și se perfecționează. Pentru a transforma comportamentul elevilor și a folosi posibilitățile formative ale metodelor de învățământ, acestea trebuie selecționate și adecvate scopurilor instrucției și educației (atitudini, priceperi și abilități, capacități intelectuale, cunoștințe), specificului obiectului de învățământ, operei literare, genului și speciei literare, lecțiilor de limba și literatura română, particularităților clasei de elevi.

Studiul sistematic al literaturii începe în clasele ciclului gimnazial, când textele aparțin exclusiv literaturii artistice, cu virtuți formative deosebite. Astfel, pentru mine ca profesor de limbă și comunicare, este foarte important studiul aprofundat în ceea ce privește aplicarea unor metode și tehnici de selectare, descifrare și interpretare, a textelor epice, care să dea rezultate măsurabile în cadrul evaluărilor pe parcursul unui an sau ciclu de învățământ. Având în vedere că la ora actuală se scrie din ce în ce mai multă literatură, fără cenzură, se impune găsirea și aplicarea unei tehnici de selectare a textelor epice astfel încât să fie alese doar acelea care transmit o

idee, o concepție, un model de urmat. Aceste tehnici și metode mă vor ajuta pe mine ca profesor să induc elevilor mei gustul pentru lectura de calitate.

Ca profesor de limbă și literatură română, trebuie să pun la dispoziția elevului cele mai bune mijloace de descifrare a textului literar și strategii de lectură, tehnici și metode pe care să le interiorizeze, să îi modeleze ca oameni, să îi determine să citească cu plăcere pe parcursul vieții, fiind capabili, în același timp, să-și exprime propriile trăiri, reflecții generate de text. Prin discuțiile pe marginea textelor, se formează și capacitatea de a-i asculta activ pe ceilalți, de a-și forma o viziune complexă asupra lumii.

În concluzie, dat fiind faptul că disciplina pe care o predau are un rol deosebit în formarea personalității pentru a asigura învățarea pe parcursul întregii vieți și integrarea activă într-o societate bazată pe cunoaștere, scopul acestei lucrări reprezintă perfecționarea metodei proprii de lucru cu elevii astfel încât ciclul gimnazial să constituie o bază solidă pe care să se fundamenteze devenirea lor ulterioară.

1. 1. Receptarea și specificitatea textului epic

În literatură există trei genuri literare în funcție de raportul dintre subiectul creator și realitatea transfigurată artistic: liric, epic și dramatic. Genul epic este o categorie estetică dinamică pentru că are la bază o întâmplare sau o povestire și un personaj, un actant. De asemenea, nu este limitată în timp, așa cum precizează Aristotel despre tragedie: “Trei elemente creează lumea și reprezintă astfel elementele structurale ale formelor epice: *personajul, spațiul și acțiunea*. Ele pot participa într-o măsură diferită la crearea de lume”.¹ Psihologic, epicul presupune trăiri expectative ce izvorăsc din curiozitate, așteptare, căutarea noului, a senzaționalului. “Funcționarea unui text se explică luând în considerație rolul jucat de destinatar în înțelegerea lui, în actualizarea lui, în interpretarea lui, ca și a modului cum textul însuși își prevede decodarea”², menționează Umberto Eco care pune în discuție libertatea de interpretare a textului epic.

Amploarea acțiunii este criteriul care determină împărțirea genului în mai multe specii dintre care, cele obligatorii, prevăzute de manualele școlare sunt: *schița, basmul, fabula, nuvela, balada populară și romanul*.

Rolul profesorului este unul deosebit de important căci, pe lângă a facilita apropierea elevului de text și înțelegerea acestuia, treptat trebuie să-l sprijine pentru ca acesta să se comporte ca un lector avizat. Pentru crearea unei autonomii, profesorul trebuie să-i ofere elevului o grilă de lectură adaptată vârstei și cerințelor programei.

Pentru profesor, studiul textului epic oferă multiple valențe educative însă și condiții favorabile pentru dezvoltarea celor patru deprinderi integratoare: audierea, vorbirea, lectura, scrierea.

Pentru elevi, textul narativ este o sursă originală de informare prin raportarea ideilor și valorilor proprii la cele transmise de text, prilejuindu-le totodată o gamă complexă de emoții și sentimente prin întâlnirea cu situații de viață care ilustrează tipuri diferite de comportamente umane.

Elevul ia contact cu literatura înaintea însușirii noțiunilor de teorie literară dat fiind faptul că în clasele primare se întâlnește cu schița, povestirea, textul liric. În gimnaziu, o dată cu antrenarea în studiul organizat al textului literar din punctul de vedere al noțiunilor de teorie literară prevăzute de programa școlară, cunoștințele se vor lărgi și elevii vor învăța să opereze cu instrumente de teorie cu denumiri specifice.

Textul epic se distinge ca formă de discurs caracterizat printr-un mod specific de organizare, constând în înglobarea mai multor elemente³:

a. Acțiunea – *Ce se întâmplă? Unde? Când?*

Înțelegerea acestei componente este punctul de plecare în receptarea oricărui text narativ. Esențial este și faptul că nu există narațiune fără o succesiune, o ordonare *cauzală și temporală* a întâmplărilor. “O acțiune

¹Kaiser, W. *Opera literară*, p. 495, apud Petraș Irina, *Teoria literaturii*, Ed. Biblioteca Apostrof, Cluj – Napoca, 2002

²Eco Umberto, *Limitele interpretării*, apud Milea Doinița, *Elemente de poetică a povestirii*, Ed. Alma, Galați, 2002, pag. 12

³Pavelescu Marilena, *Metodica predării limbii și literaturii române*, Ed. Corint, București, 2010, pag. 82 – 88;

presupune în mod esențial o transformare: trebuie să existe o situație inițială, o schimbare care implică o răsturnare și un deznodământ.⁴”

b. Instanțele comunicării narative – *Cine vorbește? Cui? Cine participă la acțiune? De ce? Cu ce scop?*

Este vorba aici de *autor, narator* (tipuri de naratori), *naratar, de personaje* (clasificate după diferite criterii), de *construcția discursului narativ* (subiectul operei literare, tema operei), *tehnici narative* (inversiuni, inserții, anticipări, evocări, retrospectivitate, etc.), *moduri de expunere* (narațiune, dialod, monlog, descriere).

c. Viziunea despre lume. Sistemul de valori.

Opera epică, prin acțiunile, sentimentele și atitudinile prezentate, redă un punct de vedere asupra lumii, iar lectura ei se constituie într-o invitație la reflecție. Astfel, pot fi puse serie de întrebări:

- Ce tip de final oferă textul?
- Ce semnificație are prezența unui moto, epilog, prolog, dedicație?
- Are vreo semnificație apartenența socioprofesională a personajului?
- Care sunt valorile pe care le aprobă / dezaprobă autorul?
- Care este mesajul general transmis?

După cum se observă, funcționarea spațiului narativ și modul în care textul își pune în valoare artificiile pentru producerea sensului, depind de “reperarea unităților pertinene”⁵

În studiul textului epic, profesorul poate să-și structureze orele în trei pași: *înainte de lectură, în timpul lecturii, după lectură*.⁶ Lucrul cu textul (etapa *din timpul lecturii*) este esențial deoarece se înțelege că profesorul încearcă să parcurgă cât mai mult din text la clasă, împreună cu elevii și nu se bazează pe faptul că aceștia au citit sau vor citi acasă. (În cazul textelor ample, profesorul va selecta anumite secvențe relevante pentru scopurile didactice propuse).

Prelectura este o primă etapă în contact cu textul. Profesorul va avea în vedere activarea unor cunoștințe / experiențe ale elevilor în scopul implicării cognitive și afective în procesul lecturii, propunerea unor scopuri pentru lectură și oferirea de informații necesare pentru înțelegerea contextului în care a fost scris textul. Un obiectiv important poate fi aici stimularea unor anticipări legate de text, începând cu numele autorului, cu titlul, eventuale motouri, dedicații, etc.

⁴ Jonathan Culler, *Teorie literară*, Ed. Cartea Românească, București, 2003, p.98, apud Pavelescu Marilena, *Metodica predării limbii și literaturii române*, Ed. Corint, București, 2010, pag. 182

⁵ Doinița Milea, *Elemente de poetică a povestirii*, Ed. Alma, Galați, 2002, pag. 8

⁶Florentina Sâmișăian, *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*, Ed. Grup Editorial Art, 2014, București, Pag. 325;

Etapa lecturii presupune încercarea construirii sensurilor textului. Acum elevii răspund la întrebări, își reprezintă mental personajele, le judecă ideile, comportamentele, își pot imagina cadrul în care se desfășoară acțiunea, recunosc convențiile literare, fac legături între literatură și viață. În concluzie, creează un dialog cu textul.

Postlectura este etapa în care elevii își formează o viziune globală asupra textului. În această etapă profesorul oferă elevilor posibilitatea de a vedea textul din mai multe perspective: viziunea auctorială, tipul de narator, indici de timp și spațiu, moduri de expunere, modalități de construcție a personajelor, etc. Elevii sunt încurajați să facă analogii cu alte texte, să dezbată anumite secvențe, să intervină în text astfel încât sensurile acestuia să fie dirijate spre o direcție sau alta.

Florentina Sâmhăian, coautor la diverse manuale de literatură de gimnaziu și liceu, propune în studiul său *O didactică a literaturii române*,⁷ un tabel cu etapele care pot fi parcurse în studiul unui text epic:

Etape	Rolul profesorului	Întrebările elevului	Strategii și metode
Înainte de lectură	<ul style="list-style-type: none"> • Activează ceea ce elevii știu deja despre temă/autor • Oferă informații importante pentru înțelegerea contextului în care a fost scris textul / la care se referă textul • Explică elemente de vocabular • Propune un scop / scopuri pentru lectură 	<ul style="list-style-type: none"> • Ce știu despre această temă? • Ce altceva ar trebui să mai știu? • Cum este structurat textul? • Care este scopul meu pentru a citi acest text? • Ce pot învăța citind acest text? 	<ul style="list-style-type: none"> • Brainstorming • Predicții • Prelegere intensificată • Discuție între profesor și elevi • Folosirea unor puncte de acces (Gardner) adecvate pentru textul ce urmează să fie discutat
În timpul lecturii	<ul style="list-style-type: none"> • Modelează strategiile eficiente pe care elevii le pot utiliza • Ghidează lectura, prin întrebări și activități de învățare 	<ul style="list-style-type: none"> • Înțeleg ce citesc? • Ce voi afla în cele ce urmează? • Îmi pot reprezenta mental ceea ce citesc? • Ce anume din experiența mea personală mă ajută să înțeleg ceea ce citesc și să construiesc un sens? • Schimb strategia de lectură dacă nu înțeleg despre ce este vorba? 	<ul style="list-style-type: none"> • Modelare • Predicții • Întrebări centrate pe procesele de comprehensiune • Exerciții de dezvoltare a vocabularului • Jurnale de lectură • Întrebări reciproce • Ghiduri de lectură • Fișe de lucru • Grupuri care discută despre text împărtășindu-și punctele de vedere • Lectură independentă • Perspective de abordare diverse

⁷Idem, pag. 328

După lectură	<ul style="list-style-type: none"> • Încurajează exprimarea impresiilor • Discută și stimulează interpretări diverse • Analizează, clarifică, face extinderi • Evaluează 	<ul style="list-style-type: none"> • Care e ideea mea despre text? În ce fel mă afectează? • Am aflat din text ceva nou pentru mine? 	<ul style="list-style-type: none"> • Discutarea opiniilor despre text în perechi • Activități de scriere (rezumate, recenzii, aprecieri) • Dramatizări • Jurnal în perechi • Lectură dramatizată • Ilustrarea textelor
--------------	--	--	--

Exemple de întrebări pentru abordarea prozei ficționale:⁸

Descifrarea și explorarea textului	Dezvoltarea interpretărilor	Dezvoltarea unei evaluări
<ul style="list-style-type: none"> • Există părți neclare în textul citit? • Care este firul narațiunii? (Realizează o cronologie a evenimentelor) • Există un protagonist? • Dar un personaj care i se opune? • Care sunt conflictele între personaje? Sunt conflicte interne sau externe? Când atinge conflictul un punct critic? Cum este soluționată problema? • Unde și când se petrece acțiunea? • Cine narează povestea? • Care e problema abordată în text? • Ce crezi că s-ar putea întâmpla cu personajele? 	<ul style="list-style-type: none"> • Care e contextual istoric al poveștii? • Când a fost scrisă? Cum e reflectată perioada respectivă? • Care e semnificația titlului? • Cum evoluează personajele? Cum sunt ele construite? • Din ce perspectivă (punct de vedere) este spusă povestea? • Care e atmosfera? Ce detalii ale textului contribuie la crearea atmosferei? • Cum ați putut identifica tema poveștii? • Ce mijloace literare sunt folosite (narațiune, dialog, descriere, conflict, intrigă, procedee de expresivitate, etc?) • Ce tip de narațiune ați descoperit? (aventuri, istorică, SF) • Care este stilul autorului? 	<ul style="list-style-type: none"> • Este povestea plauzibilă? De ce? • Este, după părerea ta, un text bun? De ce da sau de ce nu? • Crezi că este un text narativ tradițional sau este un text în care autorul încearcă ceva nou sau unic? • Ce conexiuni ai putea găsi între această poveste și altele pe care le-ai citit? • Ți-ar plăcea să citești și alte texte scrise de același autor? De ce da sau de ce nu?

⁸ *Idem*, pag. 329

1. 2. Metode și procedee utilizate în procesul de predare – învățare – evaluare a noțiunilor de teoria literaturii

Pentru a dirija în mod optim și eficient procesul de învățare, profesorul trebuie să recurgă la o serie de metode și tehnici care să dea rezultate și să ofere, în timp, un progres. Activitatea practică a demonstrat că nu există metode bune sau mai puțin bune, ci metode care își dovedesc în timp eficiența. “La o eficiență maximă se ajunge prin corelarea, conjugarea metodei cu obiectivul, conținutul procesului educațional și forma de organizare a învățământului (implicând raportul profesor – elev, elev - elev), care este un element al tehnologiei educaționale”.⁹

Pentru a alege cea mai bună metodă, profesorul trebuie să aibă răspunsul la câteva întrebări¹⁰:

- Ce urmăresc: formarea unor deprinderi / îmbunătățirea lor, împărtășirea / transmiterea unor cunoștințe, influențarea unor atitudini?
- Care metode sunt mai potrivite pentru majoritatea subiecților?
- Cât timp am la dispoziție? Există elevi care au nevoie de un timp mai mare de lucru?
- Ce echipamente, mijloace am la dispoziție? Care sunt condițiile ergonomice ale sălii în care se desfășoară: temperatură, lumină, spațiu, dispunerea băncilor?
- Care este stilul meu predilect? Se potrivește el cu metoda pe care vreau s-o utilizez? Cât de familiară îmi este metoda?
- Există elevi cu nevoi speciale? Se pot concentra ei suficient timp?

În tratatele de metodică s-a ajuns în ultimul timp la concluzia că atât metodele tradiționale cât și cele moderne dau rezultate pe termen lung. E necesar, dat fiind timpul în care trăim, să menținem trează atenția elevului, să combatem oboseala și plictiseala asociind metodelor tradiționale o serie de mijloace cum ar fi: utilizarea culorilor, a mijloacelor audiovizuale, a imaginilor, a fotografiilor, etc. Astfel se cere din ce în ce mai mult implicarea activă a elevului care, datorită accesului liber la tehnologia informatizată, tinde să devină pasiv, să caute informații, referate, comentarii pe internet, fără a apela la procesele gândirii și ale logicii. De asemenea, o altă tendință este izolarea de ceilalți, lipsa interacțiunii cu semenii, comunicarea în mediul virtual. De aceea, în cadrul procesului de învățământ, este necesară introducerea unor metode care să determine elevul să-și mobilizeze energiile în sensul cunoașterii, al gândirii, să-i concentreze atenția, să-l facă să devină curios și dornic să ofere soluții, să dezlege probleme, să-și pună întrebări, să prelucreze informații, să le resistemmatizeze. Elevul este activ atunci când încetează a fi un simplu receptor al informației oferite de profesor și încearcă să ajungă la noile

⁹ ibidem, pag. 67

¹⁰ Pavelescu Marilena, *Metodica predării limbii și literaturii române*, Ed. Corint, București, 2010, p. 75

cunoștințe prin eforturi proprii, reorganizându-și achizițiile anterioare și folosind operații superioare ale gândirii: analiză, comparație, sinteză, generalizare, abstractizare și concretizare. În același timp, prin aceste metode activ – participative, elevul este implicat în cooperarea cu ceilalți, care facilitează și intensifică schimbul spontan de informații și idei.

Studiul literaturii, în general, și a textului epic, în special, în clasele de gimnaziu, are o contribuție esențială la formarea personalității elevului, dat fiind faptul că acesta începe să cunoască textul altfel decât în ciclurile anterioare. În clasele primare, scopul studierii disciplinei *Limba și literatura română* în perioada școlarității obligatorii este acela “de a forma progresiv un tânăr cu o cultură comunicațională și literară de bază, capabil să înțeleagă lumea din jurul său, să comunice și să interacționeze cu semenii, exprimându-și gânduri, stări, sentimente, opinii etc., să fie sensibil la frumosul din natură și la cel creat de om, să-și utilizeze în mod eficient și creativ capacitățile proprii pentru rezolvarea unor probleme concrete în viața de zi cu zi, să poată continua în orice fază a existenței sale procesul de învățare.”¹¹

Astfel, noțiunile de narator (care este deseori confundat cu autorul), subiect al operei literare, momente ale subiectului operei literare, imagine artistică, măsură, catren, genuri și specii literare, etc., trebuie introduse și asimilate treptat, conducând spre opțiunea motivată de discernământ valoric în fața unui text literar. De aici cerința ca profesorul de limba și literatura română, prin strategii, metode, tehnici și procedee didactice adecvate, să introducă treptat elevul în tainele textului, astfel încât acesta să pătrundă în subtextul emoțional al scriiturii.

Metodele active au la bază conceptul de învățare activă, angajând operațiile de gândire și de imaginație. Se pot considera activ-participative “acele metode capabile să-i angajeze pe elevi în activitate, concretă sau mentală, cu puternice valențe formative și cu impact ridicat asupra dezvoltării personalității lor.”¹² Acestea contribuie la formarea de abilități, capacități, competențe prin care se construiesc cei patru piloni ai cunoașterii: *A învăța să știi / să înveți, A învăța să faci, A învăța să trăiești împreună cu ceilalți, A învăța să fii.*¹³

Principalul avantaj al metodelor activ-participative îl reprezintă implicarea elevilor în actul didactic și formarea capacității acestora de a emite opinii și aprecieri asupra fenomenelor studiate. În acest mod, elevilor le va fi dezvoltată gândirea critică centrată pe testarea și evaluarea soluțiilor posibile într-o situație dată, urmată de alegerea rezolvării optime pe baza argumentelor. A gândi critic înseamnă a deține cunoștințe valoroase și utile, a avea convingeri raționale, a propune opinii personale, a accepta că ideile proprii pot fi discutate și evaluate, a construi argumente suficiente propriilor opinii, a participa activ și a colabora la găsirea soluțiilor.

Pentru ca învățarea prin cooperare să se bucure de un real succes, se impune respectarea unor reguli. Literatura de specialitate relevă faptul că, pentru ca elevii să fie dispuși să lucreze în echipă, se impune respectarea a două condiții:

- asigurarea unui climat pozitiv în clasă;

¹¹ *Programa școlară pentru clasa a IV-a*, aprobată prin OM NR. 3919 / 20.04.2005

¹² Pavelescu Marilena, idem, p. 70;

¹³ Elena Joița, *Instruirea constructivistă – o alternativă. Fundamente. Strategii*, Ed. Aramis, București, 2006, p. 113, apud Pavelescu Marilena, *Metodica predării limbii și literaturii române*, Ed. Corint, București, 2010, p. 71;

- formularea unor explicații complete și corecte asupra sarcinii de lucru, astfel încât aceasta să fie înțeleasă de toată lumea.¹⁴

În vederea asigurării unui climat pozitiv în sala de clasă, este necesar ca elevii să aibă impresia că au succes în ceea ce fac. Factorii care asigură succesul într-o clasă sunt:

- formularea de expectanțe pozitive față de elevi,
- utilizarea unor strategii de management educațional eficient,
- stabilirea de obiective clare și comunicarea acestora elevilor,
- valorificarea la maxim a timpului destinat predării, evaluarea obiectivă.¹⁵

Există diverse clasificări ale metodelor și strategiilor didactice existente în majoritatea tratatelor de metodică și de didactică însă le voi aminti aici pe cele care se pretează temei abordate și care și-au dovedit eficiența când au fost utilizate la clasă în predarea – însușirea – evaluarea noțiunilor de teorie literară:

a. *Algoritmul ca metodă didactică* – această metodă constă în formarea de deprinderi de gândire și acțiune, de rezolvare de probleme sau luare de decizii generale și stabile, care vor permite elevilor rezolvarea unor probleme mai întâi asemănătoare, apoi din ce în ce mai complexe. Formarea deprinderilor cu ajutorul algoritmilor se realizează urmând cu strictețe, etapă cu etapă, un șir de reguli determinate cu precizie, elevul ajungând în mod sigur la rezultatul corect. Șirul de reguli strict determinate, de la care nu se admite abatere, se numește algoritm.¹⁶

Aplicații:

De exemplu, în cadrul predării noțiunii de *nuvelă*, aplicat pe opera literară *Două loturi* de I. L. Caragiale, activitatea elevilor se poate ghida după următorul algoritm:

- În ce gen literar poate fi încadrată opera?
- Care sunt indicii de timp și de spațiu în operă?
- Ce puteți spune despre acțiune, despre numărul de episoade care o compun?
- Care sunt modurile de expunere utilizate?
- Care sunt personajele? Ce puteți spune despre numărul lor în comparație cu numărul de personaje din schiță?
- Prin ce mijloace de caracterizare este prezentat personajul principal?

¹⁴ http://www.academia.edu/4671249/Studiu_comparativ_metode_de_predare_vechi_si_noi

¹⁵ <https://pedablogblog.wordpress.com/2014/05/24/metod-vechi-si-noi-de-predare/>

¹⁶ Marilena Pavelescu, idem., p. 255;

b. *Exercițiul* – reprezintă una din cele mai vechi metode prin care s-au format deprinderi și priceperi și s-au fixat cunoștințe. “El presupune efectuarea conștientă și repetată a unor operații și acțiuni, în esență mintale sau motrice, pentru realizarea unor multiple scopuri instructiv – educativ - formative, printre care acela de a cultiva posibilitățile elevilor de *transfer* al cunoștințelor, capacităților și comportamentelor însușite, cât și *evaluarea* gradului de operaționalizare al acestora”.¹⁷

La limba și literatura română, exercițiile trebuie adecvate în spiritul formării profilului de cititor de literatură, stăpân pe criteriile de interpretare a unei opere, capabil să exprime clar impresiile sale de cititor.

În ceea ce privește procesul de aprofundare a noțiunilor de teoria literaturii, se pot folosi exerciții variate, în funcție de finalitățile urmărite în procesul receptării literaturii.

Aplicații:

O să exemplific câteva astfel de exerciții, pornind de la un fragment de text epic:

“Profesoara mea s-a ținut de cuvânt; a venit azi pe la noi, tocmai când era să ies cu mama, să ducem ceva rufe unei femei sărace, recomandată într-un ziar milostivirii publice. Nu mai venise de un an pe la noi; deci o primirăm toți cu multă bucurie. Neschimbată, tot așa de slabă și cu vâlul ei verde în jurul pălăriei, îmbrăcată foarte simplu și pieptănată rău, căci n-are vreme, sărăcuța, să se dichisească; parcă e ceva mai palidă decât în anul trecut, cu vreo câteva fire de păr alb și tușește întruna.

Mama o întreabă:

— *Și cu sănătatea, scumpa noastră profesoară, cum mai merge? Dumneavoastră nu vă îngrijiți cum ar trebui!*

— *Ei, nu contează, a răspuns ea zâmbind, dar cu ochii triști.*

— *Poate că prea vorbești tare! adăugase mama, că te ostenești prea mult cu copiii?*

Așa și e; glasul ei se aude întruna; și îmi aduc aminte de când eram în clasa ei: vorbește mereu; vorbește ca să țină copiii atenți și nu șade o clipă jos. Eram sigur că avea să vină pe la noi, deoarece ea nu-și uită niciodată foștii elevi; își amintește numele lor ani în șir.

În timpul examenelor de sfârșitul lunii aleargă la director, ca să-l întrebe ce note au luat copiii; îi așteaptă la ușă și le cere caietele de compoziții, ca să vadă dacă au făcut progrese. Mulți, care sunt acum în gimnaziu, care poartă pantaloni lungi și au ceasornice, merg încă la dansa s-o vadă.”

(Edmondo de Amicis - *Cuore*)

1. Numește personajele din textul dat.
2. Numește câte o trăsătură fizică / morală a fiecăruia dintre personaje.

¹⁷ Constantin Parfene, *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală. Ghid teoretico-aplicativ*, Ed, Polirom, Iași, 1999, p. 59

3. Transcrie indici care se referă la spațiul / timpul desfășurării acțiunii.
4. Numește modurile de expunere dominante în text. Formulează câte un argument în sprijinul afirmației tale.
5. Citește fiecare dintre următoarele afirmații și încercuiește litera A, dacă o consideri corectă, sau litera G, dacă o consideri greșită:
 - A G Autorul unei opere literare este o persoană reală, un om care a trăit într-o anumită epocă sau care mai trăiește încă;
 - A G Naratorul este o voce pe care cititorul o aude din text de fiecare dată când deschide cartea;
 - A G Naratorul din acest text este profesoara;
 - A G Naratorul povestește la persoana I;
 - A G Acțiunea are loc într-o dimineață;
 - A G Portretul fizic al profesoarei este realizat prin intermediul narațiunii;
 - A G Dialogul este un mijloc de caracterizare a personajului;
 - A G Este posibil ca naratorul să fi fost martor la întâmplare.¹⁸
6. Transcrie câte o secvență ilustrativă pentru fiecare dintre modurile de expunere: dialog, descriere, narațiune.

c. *Cvintetul* – această tehnică vizează dezvoltarea capacității de a rezuma informațiile, de a surprinde esențialul, complexitatea ideilor, a convingerilor și a sentimentelor, doar în câteva cuvinte.

Aplicații:

Am aplicat această metodă la clasa a V-a în cadrul lecției *Prâslea cel voinic și merele de aur* de Petre Ispirescu, la clasa a VII-a, la tema: Caracterizarea personajului principal – Lefter Popescu din nuvela *Două loturi* de I. L. Caragiale și a VIII-a pentru a determina elevii să-și exerseze capacitatea de a sintetiza conținutul unei teme în exprimări concise.

Exemple:

<p><i>Prâslea</i></p> <p><i>Puternic, inimos,</i></p> <p><i>Apărând, salvând, scăpând</i></p> <p><i>Este un om neînfricat</i></p> <p><i>Perfect</i></p> <p>(Șirbu Bianca, clasa a V-a B)</p>	<p><i>Prâslea</i></p> <p><i>Curajos, inteligent,</i></p> <p><i>Scăpând, salvând, iubind</i></p> <p><i>Este un om biruitor</i></p> <p><i>Mezin</i></p> <p>(Anisim Cosmina, clasa a V-a B)</p>
--	--

¹⁸ Ioniță Florin (coord.), *Caietul Intelligent*, Ed. Grup Editorial Art, 2013, București, pag. 49;

Prâslea
Voinic, iubitor,
Luptând, gândind, apărând,
Este un viteaz, curajos
Deștept
(Grigore Bianca, clasa a V-a B)

Prâslea
Curajos, puternic,
Încercând, prevăzând, salvând,
Este voinicul luptător neînfricat
Model
(Dima Cristina, clasa a V-a B)

Lefter Popescu
Ghinionist, naiv
Se agită, chestionnează, se revoltă
Speră să câștige ușor
Nu-l urmați
(Chiujdeă Ciprian, clasa a VII-a B)

Lefter Popescu
Umil, impulsiv
Caută, găsește, demisionează
Este ironic mereu
Înnebunește
(Dulgheru Roxana, clasa a VII-a B)

d. *Metoda cubului* – este o strategie de predare – învățare, care se folosește pentru studierea unei teme din perspective diverse permițând o abordare complexă și integratoare a temei respective.

Se realizează un cub pe ale cărui fețe sunt scrise următoarele cuvinte: *descrie, compară, asociază, analizează aplică, argumentează.*

- Pentru sarcina de lucru *DESCRIE*, pot fi formulate următoarele cerințe:
 - precizează indicii de spațiu și de timp identificați în textul studiat;
 - prezintă portretul fizic și / sau moral al personajului așa cum reiese din textul dat;
 - descrie cadrul natural în care se petrec întâmplările, etc.
- Pentru sarcina de lucru *COMPARĂ*, se pot formula următoarele cerințe:
 - compară caracteristicile fabulei studiate cu cele ale textului la prima vedere, aparținând aceleiași specii literare;
 - compară portretul personajului principal prin raportare la celelalte personaje ale operei literare studiate;
 - compară începutul basmului popular studiat cu începutul basmului cult menționat ca lectură suplimentară în manual;
 - compară spațiul și timpul unei narațiuni prin raportare la diverse criterii (tip, dimensiune, modalități de redare, etc);
- Pentru operația *ASOCIAZĂ* se pot formula cerințe astfel:

- asociază decorul realizat prin descriere în cadrul narațiunii date cu o culoare, o formă, o melodie, o imagine, un desen, un sentiment;
- asociază personajul prezent în narațiune cu o persoană din realitate, cu un alt personaj, etc.
- Pentru sarcina de lucru *ANALIZEAZĂ*, se pot formula următoarele:
 - analizează comportamentul personajului din opera literară studiată (de ex. Goe din opera *Vizită* de I. L. Caragiale, Vitoria din romanul *Baltagul* de M. Sadoveanu, Lefer Popescu din nuvela *Două loturi* de I. L. Caragiale);
 - analizează structura textului dat (simetria / asimetria în organizarea textuală / grafică, gradul de previzibilitate, etc.);
 - analizează complexitatea intrigii / a punctului culminant în opera literară dată;
- Pentru operația *APLICĂ*, elevii pot răspunde la întrebări de tipul:
 - cum s-ar fi comportat ei într-un spațiu asemănător?
 - ce ar fi făcut ei dacă ar fi fost în locul personajului X?
 - ce lecție de viață au putut identifica în comportamentul personajului X?
 - ce cuvinte, sintagme din text ar putea folosi în viață și în ce context?
 - ce informații din text i-ar putea fi de folos la alte discipline?
- Pentru *ARGUMENTEAZĂ* se solicită capacitățile argumentative ale elevilor astfel :
 - argumentează că textul dat aparține genului / speciei X;
 - adu argumente pro sau contra opiniei exprimate de criticul Y privitor la textul dat.

Aplicații:

Am aplicat această metodă la clasa a VII-a și la clasa a VIII-a după parcurgerea textului *Pașa Hassan* de George Coșbuc (*Manual de Limba română*, Ed. Humanitas Educațional) și la lecția despre caracterizarea personajului Vitoria din romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu. Am împărțit clasa pe 6 grupe și am anunțat elevii că vom că explora opera literară studiată folosind o metodă modernă. Pe fiecare dintre fețele cubului erau notate cuvintele: DESCRIE, COMPARĂ, ANALIZEAZĂ, ASOCIAZĂ, APLICĂ, ARGUMENTEAZĂ. La clasa a VII-a, membrii fiecărei echipe au primit fișe de lucru astfel:

- Grupa I – DESCRIE locul în care se desfășoară acțiunea (cuvinte ce sugerează spațiul și timpul, personajele, moduri de expunere utilizate, figuri de stil);
- Grupa a II-a – COMPARĂ comportamentul celor două personaje construite în antiteză (verbe care redau acțiunile săvârșite, figuri de stil);
- Grupa a III-a – ASOCIAZĂ comportamentul Pașei Hassan cu o situație pe care ai trăit-o sau despre care ai auzit;

- Grupa a IV-a – ANALIZEAZĂ portretul lui Mihai Viteazul văzut din perspectiva Pașei (figuri de stil, procedee artistice);
- Grupa a V-a – APLICĂ informațiile obținute în textul studiat, compunând un portret al înaintașilor noștri.
- Grupa a VI-a – ARGUMENTEAZĂ care dintre personajele baladei poate reprezenta un model patriotic.

La clasa a VIII-a, sarcinile de lucru au fost formulate astfel:

- Grupa I – DESCRIE satul în care locuia Vitoria Lipan având în vedere cadrul natural, locuitorii, modul de trai, etc.
- Grupa a II-a – COMPARĂ statutul celor două autorități ale satului la care Vitoria caută sfat (vrăjitoarea Maranda și preotul)
- Grupa a III-a – ASOCIAZĂ purtarea Vitoriei Lipan față de soțul și copiii săi cu cea a altor personaje cunoscute de tine din textele citite sau cu personaje din viață.
- Grupa a IV-a – ANALIZEAZĂ hotărârea Vitoriei de a pleca în căutarea soțului, fără a se baza pe autorități;
- Grupa a V-a - APLICĂ. Prezintă o situație sau o acțiune în care ai fi avut un comportament diferit față de cel al eroinei;
- Grupa a VI-a - ARGUMENTEAZĂ pro sau contra comportamentului eroinei în finalul romanului, atunci când dezvăluie în fața asasinilor scena uciderii lui Nichifor Lipan.

e. Metoda pălăriilor gânditoare

Aplicații:

Această metodă se poate aplica la clasa a VII-a la o lecție de dobândire de noi cunoștințe, de formare a priceperilor și a deprinderilor în receptarea textului literar, în cadrul studierii fragmentului din opera literară *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă (prima parte din capitolul IV). Clasa se împarte în 6 grupe. Se dau următoarele posibile sarcini¹⁹:

Grupa I - Pălăria albă

- *Prezintă pe scurt date despre viața și activitatea literară a lui Ion Creangă;*
- *Realizează o scurtă prezentare a subiectului fragmentului dat;*

¹⁹ Dobridor – Negreț, Ion (coord.), *Formarea continuă a profesorilor de limba și literatura română, engleză și franceză în societatea cunoașterii*, Ed. Vox, 2000, București, p. 233 – 235;

Grupa a II-a –Pălăria albastră

- *Prezintă în cel mult 10 rânduri momentele din copilăria lui Nică pe care le evocă nostalgic la începutul fragmentului;*
- *Identifică trăsăturile operei epice (narator, moduri de expunere, personaje, locul și timpul acțiunii).*

Grupa a III-a – Pălăria galbenă

- *Realizează planul de idei al narațiunii studiate.*
- *Realizează o scurtă prezentare a personajului principal.*

Grupa a IV-a – Pălăria verde

- *Imaginează-ți un dialog cu personajul Nică;*
- *Realizează o poezie sau un desen pornind de la narațiunea studiată.*

Grupa a V-a – Pălăria neagră

- *Ce nu ți-a plăcut sau ce fapte dezaprobi din povestirea citită?*
- *Punctează aspectele negative ale unuia dintre personaje.*

Grupa a VI-a – Pălăria portocalie

- *Prezintă o întâmplare din copilăria ta din care ai avut de învățat.*
- *Extrage citate din “Amintiri din copilărie” în care să fie prezentat personajul principal și satul natal.*

Ce am observat? Această metodă stimulează creativitatea, gândirea colectivă și individuală a elevilor; încurajează și exersează capacitatea de comunicare a acestora; se poate aplica unei largi categorii de vârste; determină și activează comunicarea și capacitatea de lua decizii; încurajează gândirea laterală, constructivă, complexă și completă. Dezavantajele sunt doar de ordin evaluativ, întrucât nu se poate stabili exact care și cât de însemnată este contribuția fiecărui elev la lecție.

f. Metoda inteligențelor multiple

Aplicații:

Am aplicat această metodă la clasa a VII-a după parcurgerea nuvelei *Două loturi* de I. L. Caragiale și la clasa a VIII-a după parcurgerea romanului *Baltagul* de Mihail Sadoveanu. Am împărțit clasa în 6 grupe a câte 4-5 elevi, astfel:

GRUPA 1 – INTELIGENTA LINGVISTICĂ - Argumentați în jumătate de pagină apartenența la specia literară nuvelă a operei literare Două loturi de I. L. Caragiale.

Grupa I a redactat și prezentat în fața clasei o scurtă compunere în care a argumentat apartenența operei literare studiate la specia nuvelă:

“În opinia noastră, opera literară “Două loturi” de I. L. Caragiale face parte din specia literară nuvelă, deoarece se încadrează ca dimensiune între schiță și roman.

În primul rând, este o operă epică deoarece există narator ce narează întâmplările la persoana a III-a. Se remarcă prezența personajelor: dl. Lefter, consoarta sa, căpitanul Pandele și alte personaje, ce fac acțiunea în timp: seara, la miezul nopții, ziua, și în spațiu: acasă la dl. Lefter, la berărie, la cântierie, la casa țigăncilor., etc.

În al doilea rând, principalul mod de expunere este narațiunea (strigă, a trecut, a înțeles), urmată de dialog și descriere.

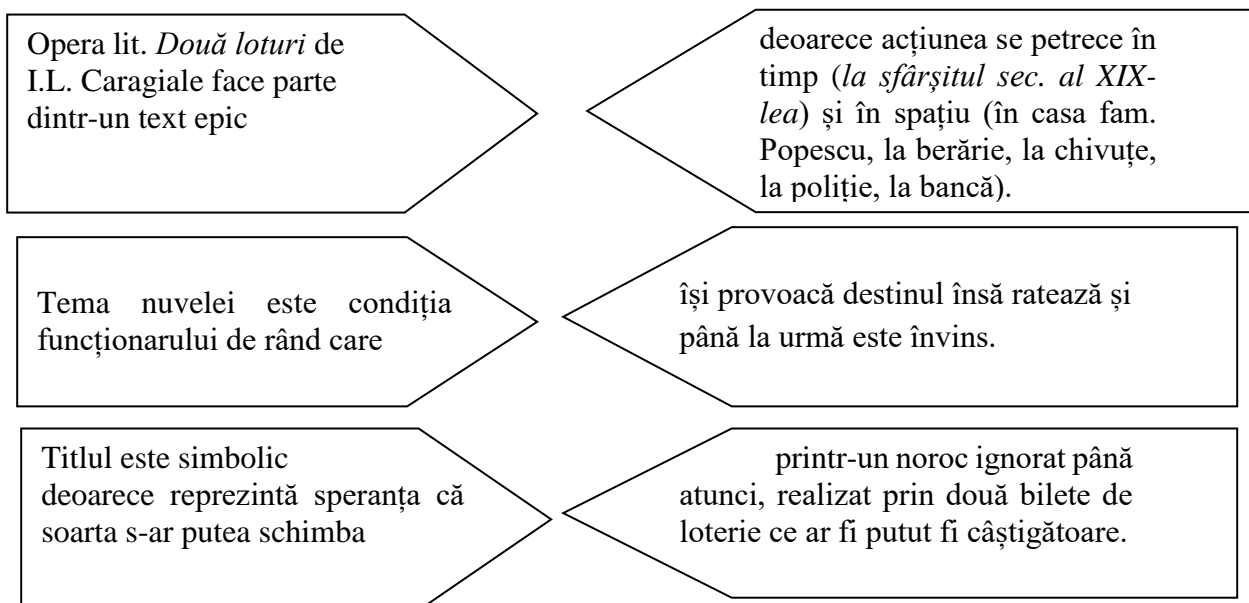
În al treilea rând, titlul este format dintr-un numeral cardinal și un substantiv comun, reprezentând obiectele care au declanșat acțiunea.

Acest text are următoarele trăsături: acțiunea se desfășoară în mai multe locuri (la berărie, la Țâca acasă, la secția de poliție, etc.), personajul principal intră în conflict cu mai multe personaje (consoarta sa, cele trei țigănci, cu Pandele, etc.), însă adevăratul conflict este cu el însuși.

În concluzie, fiind o specie a genului epic în proză, cu un singur fir narativ și cu un conflict care implică un număr redus de personaje, textul studiat aparține speciei literare nuvelă.”

(Membrii echiperi de la Inteligența Lingvistică: Pascale Nicolae, Ivanov Florin, Safca Alexandru, Tatu Răzvan, Manole Alina de la clasa a VII-a B)

GRUPA 2 – INTELIGENTA SPATIAL VIZUALĂ - Asociați informațiile următoare astfel încât să reiasă enunțuri logice privitoare la textul studiat:

Nuvela se numără printre putinele opere literare al caror subiect începe cu intriga,

din care aflăm despre căutările disperate ale lui Lefter Popescu în scopul găsirii biletelor de loterie.

Evenimentele sunt prezentate din perspectiva unui narator a cărui participare afectivă este absolut redusă,

intervenind prin comentarii subiective doar pentru a accentua stările de tensiune prin care trec personajele.

Conflictul interior este marcat de trăirile personajului care parcurge stări

de disperare, agresivitate, umilință, aroganță, tulburare a minții, oscilând între noroc și ghinion.

De la ipostaza de om ocolit de noroc, bietul funcționar devine victima unui ghinion,

a naivității și a coincidențelor nefaste, fapt care îi provoacă tulburarea minții.

Prin întâmplarea inedită, conflictul concentrat și evoluția personajului, nuvela amintește cititorului faptul

că destinul poate fi marcat de ghinion dacă principiile după care se conduc oamenii în viață sunt bazate doar pe credința în noroc.

Menționez faptul că enunțurile au fost trunchiate și amestecate, astfel încât membrii grupei să creeze conexiuni logice, rezultând astfel ideile complete.

(Membrii grupei: Carastoian Alexandru, Bobeică Iuliana, Nicola Andreea, Mastică Filip)

GRUPA 3 – INTELIGENTA MATEMATICĂ – Alcătuți un rebus pornind de la conținutul textului studiat astfel încât pe verticală să reiasă cuvântul *Două loturi*.

		1.		P	A	N	D	E	L	E					
				2.		P	O	P	E	S	C	U			
		3.		F	A	R	F	U	R	I	I				
V	I	C	E	V	E	R	S	A							
				5.		B	I	L	E	T	E				
				6.		G	O	L	D	S	T	E	I	N	
				7.		T	U	R	B	A	T	U	L		
B	A	N	C	H	E	R	U	L							
M	I	N	I	S	T	E	R								
				10.		C	H	I	V	U	T	E	L	E	

Definițiile au fost create de membrii grupei (Stroian Cristina, Strat Mihai, Mocanu Andreea, Mercan Alexandru, Zeletneac Alexandru de la clasa a VII-a B):

1. Cine a împrumutat bani domnului Lefter pentru achiziționarea celor două bilete de loterie?
2. Numele de familie al personajului principal.
3. Ce a primit dl. Popescu în schimbul jachetei?
4. Ce cuvânt rostit de bancher l-a marcat pe dl. Lefter?
5. Ce a găsit dl. Lefter în teancul de hârtii?
6. De ce dosar a avut nevoie "Turbatul"?
7. Cum era poreclit șeful d-lui Lefter?
8. Cine i-a spus d-lui Lefter că biletele sunt viceversa?
9. Unde lucrează dl. Lefter?
10. Cine a fost interogat la secția de poliție?

GRUPA 4 – INTELIGENTA KINESTEZICĂ – Realizați un joc de rol pornind de la următoarele scene din nuvela *Două loturi* de I. L. Caragiale (adaptare dramatică după fragmentele din opera literară).

Scena 1:

“Domnul și doamna Popescu sunt în odaie. Stau fiecare pe câte un fotoliu și vorbesc:

Doamna: *Iar s-au scumpit toate, bărbate.*

(Se aud bătăi puternice în ușă)

Domnul: *(speriat) Hait, iar mă cheamă turbatul să mă canonească până la miezul nopții...*

(Intră pe ușa val-vârtej căpitanul Pandele)

Căpitanul Pandele: *Bine, nene, păcatele mele! De ce n-ai venit la berărie?... se poate să fii așa de indiferent?*

Te caut ca un nebun de atâtea ceasuri?

Domnul: *Ne-a ținut până adineaori turbatul la canțilerie... De ce?*

Căpitanul Pandele: *Leftere!... nu știi nimica?*

Domnul: *Ce!*

Căpitanul Pandele: *Ieri s-a tras lotăriile noastre!*

Domnul: *Ei?*

Căpitanul Pandele: *Am câștigat!*

Domnul: *Nu mă-nnebuni!... Cât?*

Căpitanul Pandele: *La amândouă am câștigat loturile mari! alea mari de tot! Uite-te! (Și căpitanul pune pe masă listele oficiale și alături carnetul său. Citește din carnet): 076.384 Universitatea - Constanța, 109.520 București - Astronomie. Ia adu biletele!*

(Domnul Lefter face fețe-fețe. Nu-i vine să creadă. Abia îngaimă):

Domnul: *Le aduc mâne seară la berărie!*

Căpitanul Pandele: *Bine, Leftere! Eu plec acum. Mă cheamă datoria. Omule, am dat lovitura! (Îl îmbrățișează pe dl Popescu) Suntem bogați! (Iese precipitat). Ne vedem la berărie. Trebuie să sărbătorim!*

Scena 2:

Domnul: (izbucnește): *Peste poate, e cu neputuință! Să fie oare adevărat? (Se așază în genunchi) Toți zeii, toți au murit, numai Norocul trăiește! (Se ridică în picioare. O îmbrățișează pe doamna Popescu. Ea e în culmea fericirii.) Madam, jacheta, unde e jacheta? Acolo am pus biletele. Ad-o aici!*

Doamna: (afectată, pare că nu înțelege despre ce este vorba)

Domnul: (explicativ) ... *Jacheta mea cenușie de vară... Cu ea eram la berărie când le-am cumpărat. Țiu minte bine, le-am pus în buzunarul de la piept, înăuntru... Acolo, sunt!... sigur!... Adu-mi jacheta!*

(Madam Popescu se turbura, se roșea, se-ngălbenea...)

Doamna: (întreabă aiurită, ca de pe altă lume): *Care jachetă?*

Domnul: *Cea cenușie.*

Doamna: (punând mâna la sânul stâng, ca și cum ar fi simțit un junghi grozav): *Leftere!*

Domnul: *Ce?*

Doamna: *Am... dat-o.*

Domnul: *Ce-ai dat?*

Doamna: *Jacheta!*

Domnul: *Care jachetă?*

Doamna: *Aia cenușie!*

Domnul: *Cui?*

Doamna: *N-ai spus tu că n-o mai porți?*

Domnul: *Cui? cui ai dat-o, nenorocito!*

Doamna: *La o chivuță.*

Domnul: *Pentru ce?*

Doamna: *Pe farfurii.*

Domnul: *Când?*

Doamna: *Alaltăieri...*

Domnul: *Alaltăieri!... fără s-o cauți prin buzunare!*

Doamna: (îngrozită de vina ei): *Am căutat-o, nu era nimic.*

Domnul: (strigă crunt) *Taci! Pe câte farfurii ai dat-o?*

Doamna: (răspunde fără să mai știe ce spune) *Pe zece... Destul m-am tocmît: n-a vrut să-mi dea o duzină întreagă!*

Domnul: (poruncește strașnic): *Unde sunt farfuriile?... Voi să văz farfuriile! Adu farfuriile!*

(Consoarta sa, fără să mai zică o vorbă, se supune; i le aduce și le pune pe masă.)

Domnul: *Frumoase farfurii! (Ia una ș-o sună) - porțalan. Bravo! bun gust ai! (Rânjește sardonice și, pac! trânteste una jos)... țândări! (și pe urmă, paf! alta asemenea).*

Doamna: *Leftere!*

Domnul: *Așa sunt eu, galant, cocoană! când am chef, sparg; sparg cocoană, când am chef, farfurii de câte zece mii de franci una! sparg, mă-nțelegi, sparg al dracului! (Și iar pac! paf! până la a din urmă, pe când cocoana se scutură la fiecare, parcă ar arde-o cu un bici de foc. După ce le isprăvește pe toate d. Popescu își scoate batista, își șterge sudoarea frunții și se așează grav pe scaun, apoi, cu tonul sever, dar calm, al judecătorului ne-nduplecat către criminalul care-i stă de față-n picioare):*

Domnul: *La care chivuță? o știi?*

Doamna: (vinovată, plângând cu inima frântă de târzie căință). *La Țâca, aia tânără frumoasă, care vine totdeauna pe aici...*

Domnul: *Știi unde se află această chivuță?*

Doamna: *Zice că stă tocmai la margine, în mahalaua Farfurigiilor.*

Domnul: *Destul, nenorocito!*

Având în vedere că grupa era alcătuită din 5 membri, fiecare elev a avut un rol, reușind să interpreteze fără a avea textul în față, improvizând și folosind gestică, mimica și intonația.

(Membrii grupei: Gavrilă Robert, Chiujea Ciprian, Dulgheru Roxana, Ștefan Iulian Ungureanu Andreea)

GRUPA 5 – INTELIGENTA INTERPERSONALĂ - Realizați un schimb de replici (dialog) între personajul Lefter Popescu și Căpitanul Pandele după scena de la bancă, când personajul principal află că biletele sunt *viceversa*. (maxim 10 replici):

- „Eleutheriu Popescu... Ce surpriză!
- Într-adevăr, și pentru mine este o surpriză!
- Ești cam abătut sau mi se pare mie?
- Hmm... Cam abătut? Simt că pământul a ajuns cu susul în jos.
- De ce, amice?
- Ironia sorții, spune Lefter amărât... Biletele erau viceversa!
- Cum? Ce? Cum așa?
- Uite-așa!
- Să-ți reamintesc că trebuie să-mi dai banii pentru bilete? Om de nimic ce ești!
- Viceversa..., spuse dl. Lefter, plecând și uitându-se în zare.”

Sarcina de lucru a permis elevilor să intervină în cadrul acțiunii și să-și imagineze un dialog sesizând reacțiile și gândurile personajelor.

(Membrii echipei: Rotaru Eliza, Mihalache Valentin, Serghei Ana – Maria, Tarcea Monica)

GRUPA 6 – INTELIGENTA INTRAPERSONALĂ - Propuneți un alt final pentru nuvlea *Două loturi de I. L. Cargiale*.

“După zece minute, omul care a scuturat în fine jugul nesuferitei robii, intră la bancherul unde au fost depuse biletele. Domnul Eleutheriu Popescu îl întreabă pe bancher unde se încasează câștigurile de la loteriile care s-au tras alaltăieri. Bancherul îi răspunde cu mirare:

- Fondul e depus la Casa de Depuneri, dar poate cineva să le-ncaseze și prin noi. Aveți vreun bilet câștigător?

Lefter Popescu i-a “administrat” un răspuns în limba franceză:

- Oui, oui. N-aveți listele câștigătoare?
- Ba da, le avem, iată-le!
- Mă rog, avem o dată: zero - șapte -zeci - și - șase - de - mii - trei - sute - opt - zeci - și - patru - Univ. Constanța.
- Da, răspunse bancherul. Zero - șapte -zeci - și - șase - de - mii - trei - sute - opt - zeci - și - patru - Univ. Constanța.
- Iar al doilea bilet a fost și el câștigător: una - sută - nouă - mii - cinci - sute - două - zeci?
- Da, și el a fost câștigător.

Iar acum, Dl. Lefter, cuprins de spiritul câștigului, ia banii din mâinile bancherului și pleacă într-o parcare în care erau date spre vânzare mașini scumpe. După o lună de stres, el își ia soția și pleacă într-una din cele mai scumpe croaziere din lume.

După un an, dânsul își irosește banii pe diferite lucruri și se întoarce la viața de adineaori (sic!), regretând demisia de la serviciu.

Divorțează de soția lui și ajunge să locuiască în (sic!) cele mai întunecate străzi.”

Exercițiul a fost util pentru a evidenția modul în care elevii gândesc și pot utiliza informațiile din text. De asemenea, am urmărit limbajul folosit, modul de concepere a unei narațiuni și de construcție a dialogului.

(Membrii echipei: Bretea Cristian, Silivestru Maria, Nane Răzvan, Ștefan Adrian)

g. *Metoda cadranelor* – este o modalitate de rezumare și sintetizare a unui conținut informațional, solicitând participarea și implicarea elevilor în înțelegerea adecvată a acestuia.

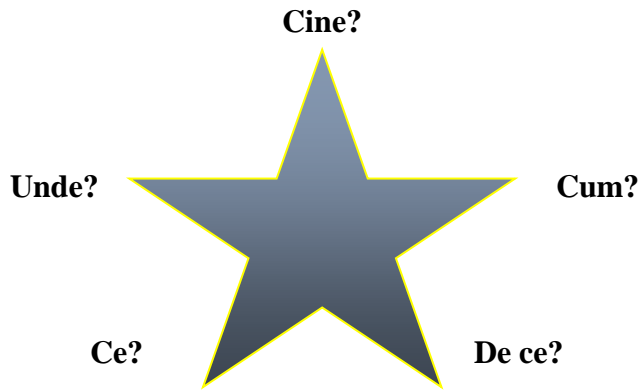
Aplicații:

Am aplicat această metodă la clasa a V-a, în cadrul studiului operei epice *Prâslea cel voinic și merele de aur* de Petre Ispirescu și la clasa a VIII-a în cadrul studiului romanului *Baltagul* de Mihail Sadoveanu.(VEZI ANEXA 3 G)

<i>Numeste elementele fantastice care apar în text</i>	<i>Menționează personajele care participă la Acțiune</i>
<i>Desenează personajul preferat</i>	<i>Caracterizează personajul principal (cel puțin cinci trăsături)</i>

h. *Explozia stelară* – este o metodă de dezvoltare a creativității, individuale și de grup similare brainstormingului. Am aplica această metodă la clasa a V-a în cadrul studiului operei *Prâslea cel voinic și merele de aur* de Petre Ispirescu.

Aplicații:

Elevii au formulat întrebări și apoi au dat răspunsurile:

Cine a vrut să păzească mărul?

Cine i-a adus împăratului merele de aur?

Cine a reușit să coboare pe tărâmul celălalt?

Cine l-a ajutat pe Prâslea în lupta cu zmeul?

Cum reușeste Prâslea să nu adoarmă?

Cum ajunge Prâslea pe tărâmul celălalt?

Cum se luptă cu zmeii?

Cum îndeplinește dorințele fetei de împărat?

Unde se afla pomul cu mere de aur?

Unde pornește Prâslea împreună cu cei trei frați?

Unde întâlnește Prâslea cele trei fete de împărat?

Unde se angajează Prâslea ca ucenic?

Ce reușește Prâslea să facă pe celălalt tărâm?

Ce face Prâslea cu cele trei palate?

Ce soluție găsește Prâslea atunci când rămâne fără carne pentru zgripsoroaică?

Ce judecată aplică fraților săi?

De ce doar Prâslea ajunge pe tărâmul celălalt?

De ce reușește să iasă învingător în lupta cu zmeii?

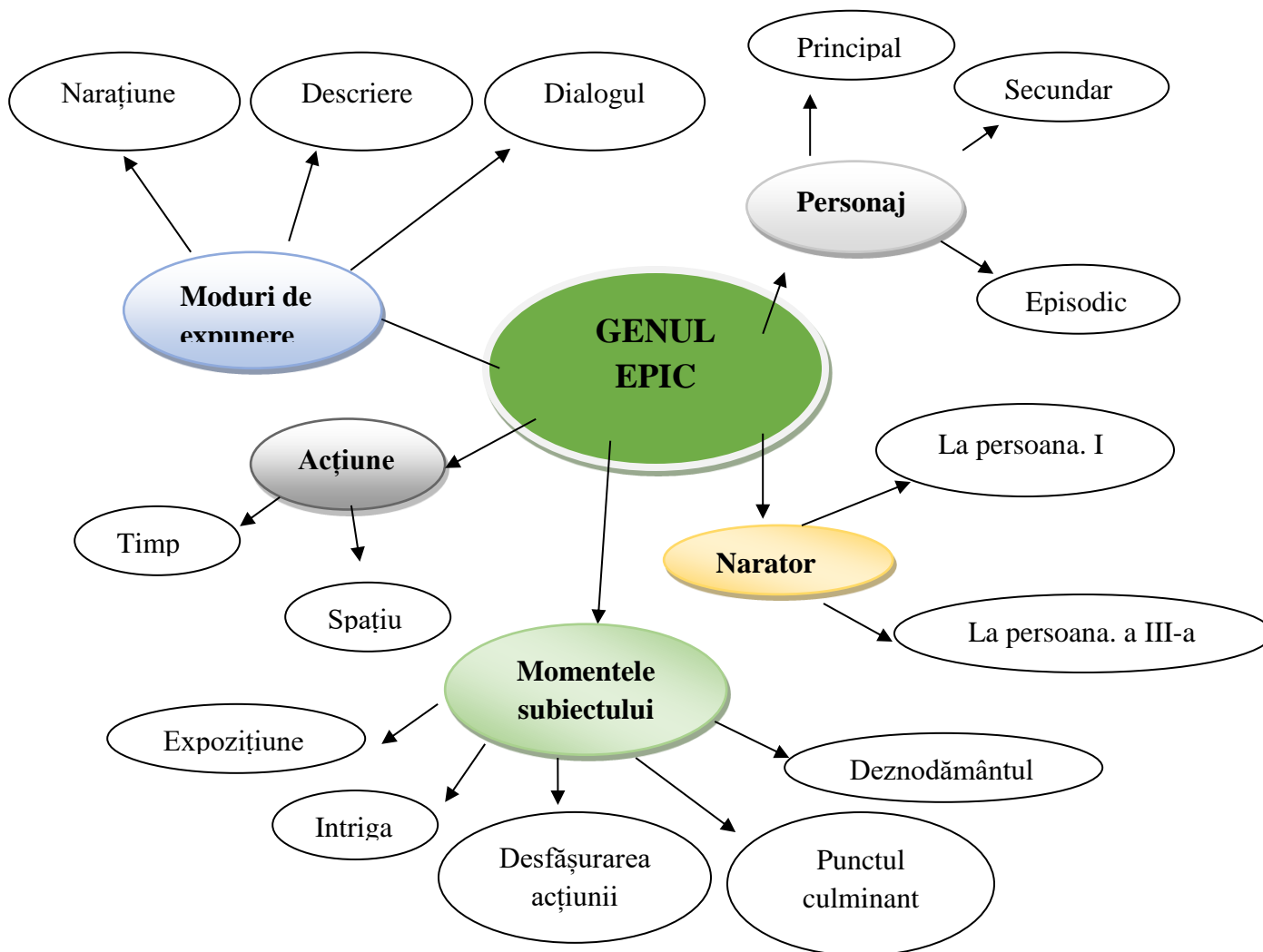
De ce îl ajută zgripsoroaica?

De ce, ajuns pe tărâmul nostru, Prâslea nu merge direct la palat?

Scopul acestei metode este de a obține cât mai multe întrebări și, astfel, cât mai multe conexuni între concepte. Organizată în grup, metoda facilitează participarea întregului colectiv și stimulează crearea de întrebări la întrebări.

i. *Metoda ciorchinelui* – este o metodă grafică de organizare și integrare a informației în cadrul activității de învățare. Poate fi folosită la începutul lecției, numindu-se *chiorchinele inițial* sau după lectura textului, devenind *ciorchinele revăzut*. Reprezintă o metodă de brainstorming neliniară care stimulează găsirea conexiunilor dintre idei.

În cadrul demonstrării apartenenței unui text literar la genul epic, se actualizează la începutul orei trăsăturile specifice acestui gen literar.

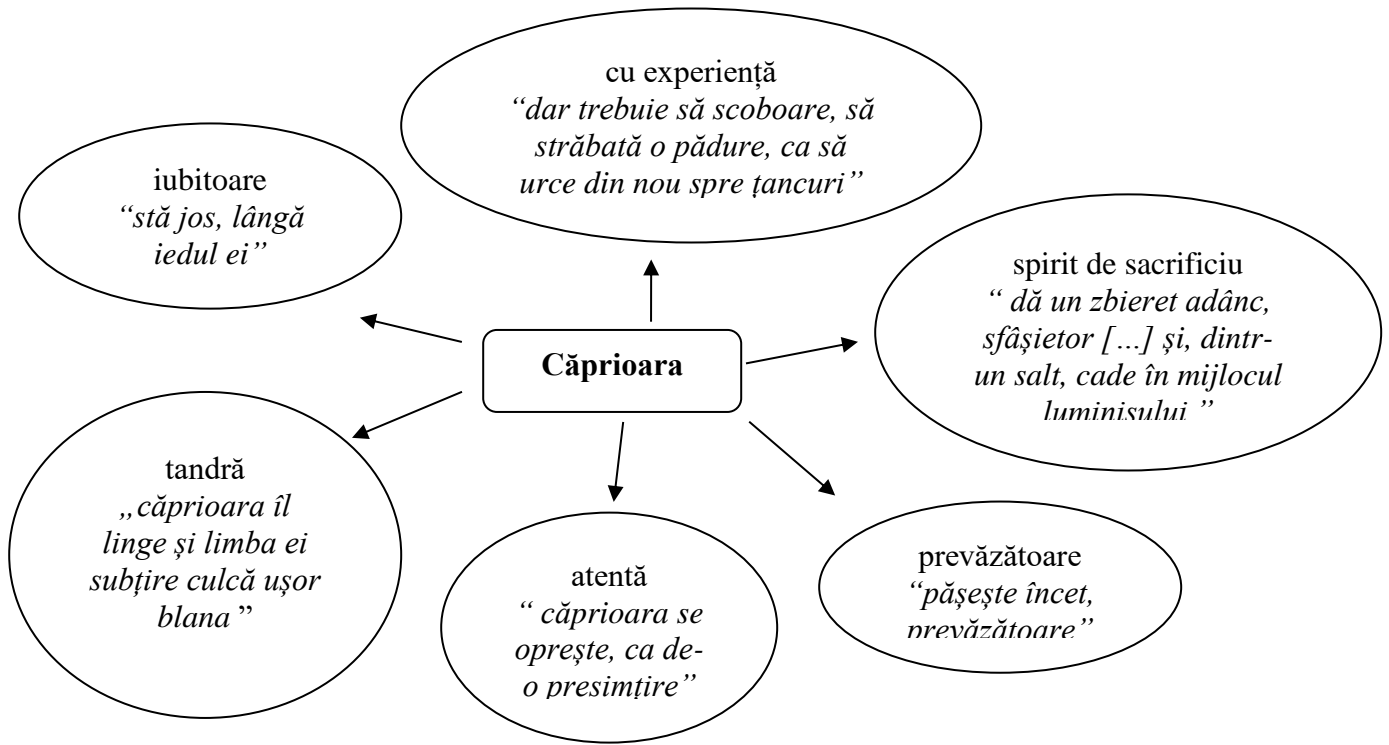

j. *Brainstormingul* sau *evaluarea amânată* sau *furtuna în creiere* constituie o metodă interactivă de dezvoltare a ideilor noi, rezultate din discuțiile purtate între mai mulți participanți, în cadrul căreia fiecare vine cu mai multe sugestii și propuneri.

Metoda se poate folosi cu succes și în predarea figurilor de stil (epitet, metaforă, comparație), la caracterizarea unui personaj, în cadrul specificului unor specii literare, etc.

Aplicații:

În cadrul studiului operei literare *Căprioara* de Emil Gârleanu, se vor evidenția prin intermediul acestei metode trăsăturile personajului principal.

Pentru comparație, se dau primii sau ultimii termeni ai comparației și se listează răspunsurile

k. *Frisco* – metoda le propune elevilor să joace diverse atitudini față de o problemă, față de finalul unui text narativ, față de comportamentul unui personaj, etc., plecând de la textul suport. Elevii vor trage la sorți și va trebui să se comporte în conformitate cu rolul pe care îl au de interpretat.

Aplicație:

Se poate pune în discuție: *Ce fel de adult credeți că va deveni Goe, din schița "D-l Goe" de I. L. Caragiale?*
Rolurile sunt:

OPTIMISTUL – situația se poate rezolva.

E aproape sigur: când va fi mare, Goe se va maturiza și va reuși să iasă din mediul în care a fost crescut. Călătoria la București îl va ajuta să observe comportamente în concordanță cu buna cuviință și îl vor motiva ca pe viitor să fie un bun cetățean și să participe cu mândrie la evenimente cu specific național.

REALISTUL - caută argumente pro și contra, caută soluții:

Având în vedere mediul în care a crescut și faptul că e posibil să rămână iarăși repetent, Goe își va păstra multe dintre defectele de acum. Totuși, cu timpul, va renunța la a se purta urât cu adulții și anumite experiențe nu se vor mai repeta.

EXUBERANTUL - este foarte încântat de situație:

Goe este un copil normal, își trăiește copilăria alături de mama, mătușa și bunica sa. Isprăvile lui stârnesc râsul. Iar replicile sunt chiar amuzante!

PESIMISTUL – pentru el, problema nu are nicio rezolvare:

Fără îndoială, Goe va dori ca mereu să fie lăudat și alintat de familie și va ajunge o persoană egoistă și incapabilă de a se întreține singură.

SCEPTICUL – se îndoiește că situația se poate rezolva:

Am mari rețineri în a crede că acest copil se poate schimba, mai ales că nu este pedepsit în niciun fel atunci când greșește iar mam' mare îi ia mereu apărarea.

1. *Lectura pe ateliere:* Se alege o operă literară nu foarte lungă, sau doar un fragment adecvat particularităților copiilor din clasă. Fiecare elev va primi o copie a textului și o va citi în gând. Apoi clasa se va organiza pe grupe care vor lucra separat, în ateliere de lectură. Iată câteva exemple de activități desfășurate în diferite ateliere:

- atelierul de ilustrație – elevii propun o ilustrație textului, o execută, apoi o comentează și justifică alegerile făcute;
- atelierul de povestire - elevii propun un rezumat al textului citit, respectând toate convențiile stabilite și îl vor redacta;
- atelierul de păreri personale – elevii remarcă ce le-a plăcut și ce nu le-a plăcut în text, cu ce sunt de acord și cu ce nu și aduc argumente pentru alegerile făcute;
- atelierul de anticipare – elevii propun alt final operei sau, dacă textul este un fragment dintr-o operă mai amplă, fac presupuneri asupra deznodământului;
- atelierul de transformare a textului – li se propune elevilor să schimbe un element sau mai multe din text (narator, personaj, loc, timp, acțiune) și să rescrie astfel textul modificat;
- atelierul de lectură orală – grupul de elevi propune o dramatizare a textului, o lectură pe roluri;

m. *Studiu de caz*²⁰- Distincția între persoană și personaj în *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă:

- profesorul poate pleca de la premisa că personajul principal din *Amintiri*, Nică, e declarat de autor persoană reală, corespunzătoare propriei persoane la vârsta copilăriei;
- solicită elevilor să pună în relație evenimentele pe care le trăiește Nică cu propria lui copilărie și chiar să relateze ei înșiși evenimente asemănătoare celor citite;
- propune elevilor o temă de investigat: continuitatea persoanei I exprimă de fapt o discontinuitate (relatarea evenimentelor pe care le trăiește Nică, din perspectiva acestuia, dar și din aceea a maturului); cere-le elevilor să ilustreze cu secvențe din text această discontinuitate.
- oferă elevilor următoarea temă de reflecție: Personajul principal este proiecția copilului Nică, dar această persoană reală nu este reductibilă la ceea ce aflăm despre ea în *Amintiri*; în schimb, personajul Nică se reduce la ceea ce prezintă autorul în legătură cu el. Ce se întâmplă însă cu personajul unei povestiri nonficionale? Dacă, de exemplu, un elev povestește colegilor pozele pe care le-a făcut în vacanță, acel elev există și în realitate, nefiind reductibil la imaginea sa rezultată din povestirea reală.
- formulează o concluzie pe care să o supună atenției elevilor: sub formele gramaticale ale persoanei I sunt deghizate două ipostaze ale autorului (cea de narator - om matur și cea de personaj - copil); această delimitare nu este ușor de sesizat, dar se poate face printr-o analiză atentă a nivelelor limbii și a atitudinilor exprimate. Solicită elevilor argumente extrase din text.
- reformulează concluzia, accentuând pe clarificarea conceptului de narator: Dacă ținem cont că, pe parcursul cărții, vocea maturului se interferează adesea cu vocea copilului, e limpede că ambele sunt modalități prin care autorul comunică. Între autor și cititor se interpune un *narator*, un mediator care întâmpină cititorii în pragul lumii ficționale.

Enunțarea la persoana I în *Amintiri* și în *Vizită...* de I. L. Caragiale.

Prin compararea celor două texte se poate evidenția o diferență privind relația narator-personaj; în primul text naratorul este, în același timp, actor și protagonistul evenimentelor povestite. În cel de-al doilea, el are un rol secundar în narațiune. Statutul autorului în aceste opere: aparent, autorul e însuși naratorul și acest nivel „ingenuu” al observației se traduce prin formulări de genul: *Creangă își aduce aminte de copilăria sa* sau *Caragiale povestește ce i s-a întâmplat într-o vizită...* sau chiar *Creangă prinde pupăza*, iar *Ionel îi toarnă lui Caragiale*

²⁰ Norel Mariana, Sâmhăian Florentina, *Didactica limbii și literaturii române 2. Program de conversie profesională la nivel postuniversitar pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar*, disponibil la adresa: www.google.ro/?gws_rd=ssl#q=didactica+limbii+si+literaturii+romane+Florentina+Samihaiian

dulceață în șoșoni. Autorul nu trebuie confundat însă cu naratorul; este vorba de un act de simulare pe care îl comit autorii: ei se „prefac“ a povesti ca și cum ar fi vorba de evenimente nonficționale.

n. *Licoarea fermecată*

Aplicație:

Imaginează-ți că ai intrat într-o farmacie și ai cerut un medicament pentru calmarea durerilor de măsea, iar farmacistul, distrat, ți-a dat o licoare, care - după ce ai băut-o conform indicațiilor – te-a ajutat să pătrunzi în acțiunea povestirii. Ești și tu personaj al lecturii și ai posibilitatea să schimbi cursul evenimentelor. Redactează, în cel puțin o pagină, un alt final al romanului *Baltagul*, de Mihail Sadoveanu.

o. *Harta povestirii* este o metodă des folosită în cadrul orelor de literatura română fiind o formă de organizare și sintetizare a conținutului informațional al unui text. Este utilă pentru verificarea lecturii suplimentare sau înainte de studierea unei opere literare la clasă. După lectura unui text literar, elevul trebuie să completeze o fișă, asemănătoare într-o oarecare măsură cu fișa de lectură. Am folosit această metodă la clasa a V-a după studiul basmului, elevii trebuind să alcătuiască o hartă a povestirii pentru textul *Aleodor împărat* de Petre Ispirescu și la clasa a VIII-a pentru verificarea înțelegerii nuvelei *Dincolo de nisipuri* de Fănuș Neagu. (VEZI ANEXA)

p. *Fișa de lectură* – este o variantă prescurtată a unei cărți care are rolul de a disciplina lectura. Pentru elevi această metodă este una eficientă deoarece presupune evidențierea elementelor esențiale dintr-un text și contribuie la reținerea informațiilor într-un mod structurat și eficient. (VEZI ANEXA)

Această înșiruire de metode de învățare nu este una exhaustivă și nici nu reprezintă o selecție completă. Din descrierea metodelor de mai sus, se desprinde ideea că există diverse modalități de a dinamiza procesul de învățământ prin metodele interactive, participative și colaborative. Centrarea pe elev înseamnă utilizarea cunoașterii experiențiale a acestuia ca individ și crearea condițiilor de împărtășire a acestei cunoașteri cu ceilalți care sunt formați, la rândul lor, potrivit unei experiențe mixte, individuale și colective, mărindu-se astfel gradul de experiență la toți membrii grupului.

Este necesar ca un profesor să cunoască și să aplice un număr cât mai mare de metode didactice pentru a evita monotonia în procesul de predare – învățare - evaluare. Cu toate acestea, metodele participative presupun un număr mare de ore de pregătire a lecțiilor din partea profesorului. De aceea, cadrul didactic trebuie să aibă mai multe alternative de abordare a conținuturilor învățării.

În concluzie, metodele activ-participative trebuie selectate și utilizate alternativ cu cele tradiționale. Fiecare dintre ele înregistrează avantaje și dezavantaje însă alternate pot contribui la eficientizarea pe timp lung a demersului actului didactic.

Fișă de lectură

Numele elevului _____ Clasa _____

Titlul și autorul operei literare _____

Genul literar (liric, epic, dramatic) _____

Specia literară _____

Alte opere ale autorului _____

Date importante din activitatea scriitorului _____

Data când am început lectura _____ Data când am terminat lectura _____

Prima impresie după lectură:

- Opera mi-a trezit sentimente de _____

- Ceea ce impresionează este faptul că _____

Întâmplarea / întâmplările se petrece / se petrec:

- Timpul acțiunii _____
- Locul acțiunii _____

Cât timp durează acțiunea _____

Relatarea se face la persoana _____

Personajele:

- Principale _____
- Secundare _____
- Episodice _____

Personajul preferat – caracterizare (minimum două trăsături, maxim patru)

- Directă (de către narator, de către alte personaje, autocaracterizare) – exemple, citate

- Indirectă (din fapte, vorbe, relația cu alte personaje, după nume, după mediul în care trăiește)

Explicarea titlului _____

Atitudini proprii:

- Față de personaje

Personajul (numele) _____ impresionează prin _____

Personajul (numele) _____ poate fi un model prin faptul că _____

- Față de opera literară

În urma lecturii ai impresia că _____

Aș reveni la această lectură pentru că _____

Mă identific cu personajul _____ pentru că _____

Citatul preferat din text este: _____

Vocabular (câteva cuvinte noi învățate din opera citită și sensurile lor):

Opinia proprie despre text în ansamblu

Bibliografie

I. ANALIZA EPICULUI

- Ingarden, Roman, **Studii de estetică**, București, Editura Univers, 1978;
- Groeben, Norbert, **Psihologia Literaturii**, București, Editura Univers, 1978;
- Kayser, Wolfgang, **Opera literară. O introducere în știința literaturii**, București, Univers, 1979;
- Milea, Doinița, **Elemente de poetică a povestirii**, Ed. Alma, Galați, 2002;
- Petraș, Irina, **Teoria literaturii. Curente literare, figuri de stil, genuri și specii literare, metrică și prozodie**, Ed. Didactica si Pedagogica, 2009;
- Petraș, Irina, **Teoria literaturii. Dicționar-antologie**, Ed. Didactica si Pedagogica, 1996;

II. STUDII DE METODICĂ. MANUALE. PROGRAME ȘCOLARE.

- **Curriculumul Național pentru învățământul obligatoriu. Cadru de referință;**
- Eftenie Nicolae, **Introducere în metodică studierii limbii și literaturii române**, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008;
- Ioniță, Florin, **Caietul inteligent pentru clasa a V-a**, Semestrul I, Ed. Grupul Ed. Art, București, 2013;
- Pamfil, Alina, **Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise**, Paralela 45, Pitești, 2006;
- Pavelescu, Marilena, **Metodica predării limbii și literaturii române**, Ed. Corint, București, 2010;
- **Planurile-cadru de învățământ pentru clasele I-XII/XIII**
- **Programa școlară pentru clasa a VI-a – Limba și Literatura Română**, 2009;
- **Programa școlară pentru clasa a VII-a – Limba și Literatura Român**, 2009;
- **Programa școlară pentru clasa a VIII-a – Limba și Literatura Română**, 2009;
- **Programa de examen pentru disciplina Limba și Literatura Română, Evaluarea Națională pentru elevii clasei a VIII-a**, 2015;
- Sâmișăian. Florentina, **O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev**, Ed. Grup Editorial Art, București, 2014;

III. PAGINI WEB

http://www.academia.edu/4671249/Studiu_comparativ_metode_de_predare_vechi_si_noi

<https://pedablogblog.wordpress.com/2014/05/24/metod-vechi-si-noi-de-predare>

www.google.ro/?gws_rd=ssl#q=didactica+limbii+si+literaturii+romane+Florentina+Samihaiian